

2006-2

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de dorpen Swalmen, Asselt, Boukoul, Beesel, Reuver, Offenbeek en Belfeld als werkgebied.

De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streekeigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Jan Geerlings
Hennie Geurts-Willemsen
Thei Derks
Chrit Verstappen
Chrit Crins

Redactie-adres: Hensenbosstraat 20, 5954 AJ Beesel
tel. 077 – 474 1380, e-mail: th.derks@hetnet.nl

Bezorgers:	Jan Geerlings -	-	Beesel
	Math Hebben -	-	Offenbeek
	Sybil Peeters	-	Reuver
	Wiel Olders	-	Belfeld
	Arie de Wit	-	Swalmen, Asselt, Boukoul

Verenigingslokaal: Willem Limburg, Rijksweg 10, 5953 AE Reuver.

Geopend iedere maandagavond van 20.00 - 22.00 uur, met uitzondering van feestdagen en de zomervakantie.

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor € 20,- per jaar.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

Van de redactie	2
Jaarprogramma 2006	3
Verslag ledenvergadering 13 maart 2006	4
Jaarverslag Werkgroep Kruisen en Kapellen	10
Oorkonde voor Tinie Claessen-Maas	11
Excursie Limburg a/d Lahn en Burg Lahneck	12
Familieportret	14
De kleiwarenindustrie in Belfeld, Reuver, Beesel, en Swalmen	16
Wae gebroek dees wäörd nag?	21
Jeugherrinneringe	23
2006 jubileumjaar in Kaldenkerken	27
“Wat de boer neet kint“	28

Van de redactie

Wij hopen dat u niet al te vreemd op zal kijken bij de ontvangst van de nieuwe Zeumer. Na jarenlang vertrouwd geraakt te zijn met de groene omslag van de Zeumer, vonden wij (de redactie) dat we toe waren aan een nieuwe omslag. Jarenlang heeft de oude vertrouwde omslag de Zeumer zijn uitstraling gegeven.

De nieuwe omslag is ontworpen door Pierre van Lier; het bestaat uit een fragment van de Smaberskaart met daarop het logo van de heemkundevereniging. Verder op de voorzijde een foto van het pand Willem Limburg waarvan de bovenste verdieping in gebruik is door de heemkundevereniging. Bij iedere uitgave zal er een andere foto op de voorzijde verschijnen die betrekking heeft op de Zeumer.

Het woord Zeumeren betekent o.a. overgebleven restanten bijeen sprokkelen. Letterlijk de achtergebleven aren na de oogst verzamelen. Dit is wat de redactie van de Zeumer ook als doel heeft.

Restjes en overblijfselen van een lang vervlogen tijd verzamelen en een plek geven in de geschiedenis. In deze tijd van computer, en meerdere moderne technieken is het soms moeilijk zich een beeld te vormen van de leefwijze en omstandigheden van vroeger. Gelukkig zijn er heel veel mensen die van het zeumeren hun hobby hebben gemaakt, en het zodoende mogelijk maken dat men het verleden vaak zeer nauwkeurig kan reconstrueren.

Wij hopen dan ook dat men de inspiratie kan vinden om leuke en interessante artikelen voor de Zeumer te schrijven.

Kopij voor de eerstvolgende Zeumer s.v.p. inleveren vóór 1 september 2006. De Zeumer verschijnt omstreeks eind september. Bij voorkeur aanleveren per e-mail: th.derks@hetnet.nl.

Jaarprogramma 2006

Jan	24	Lezing over de stadrekeningen van Venlo
Februari	16	25 jaar archeologie
Maart	8	Lezing over de eindfase van W.O II (Hugo Levels)
Maart	13	Ledenvergadering. Het 2 ^e deel van deze avond staat in het teken van het dialect
Maart	19	Contactdag genealogie met als gast uit Bracht Brigitte Tophofen
April	11	Lezing over de spoorverbinding Venlo- Roermond (Vincent Freriks) i.s.m. MHVS
Mei	19	Busexcursie A-73
Mei	28	Fietstocht
Juni	24	Busexcursie naar Limburg a/d Lahn
Jul-Aug		Zomervakantie
September	10	Open-Monumentendag met als thema: feest
Oktober	1	Herfstwandeling met IVN afsluiting jubileumjaar / presentatie jaarboek
November	19	Contactdag genealogie
November		Presentatie jaarboek met als extra een index op de reeks jaarboeken
December		Lezing over soldaten van Napoleon door drs Jean Coenen
December	26	Kerst wandeling i.s.m de MHVS

Bestuursmededelingen

Verslag ledenvergadering 13 maart 2006

Aanwezig: van de aanwezige 43 leden zijn de volgende namen (leesbaar) op de presentielijst ingevuld: Peter Bors, Piet Colberts, C. Claessens., J. Claessens, C. Crins, N. Crins-Stroij, E. van Deur-Erdkamp, Twan Ernst, B. Franssen, Ton Franssen, Hennie Geurts, Th. Geurts, Math Hebben, Arno Janssen, Pierre Janssen, Lei Keiren, F. Killaars, Jos Killaars, Hub Lenssen, Pierre Lucker, Wiel Luys, Marlie Martens, Wiel Olders, Hans Peeters, Sybil Peeters, Gerard Pubben, Jan Ros, Wim Rovers, Leny Simons-Stultiens, Frans Sloesen, Henri Smeets, Th. Stakenborg, Jan Timmermans, H. Verkooijen, Sjra Vintcent, A. de Wit, Tiny Wolters-Niessen.

Afgemeld: Truus Beurskens, Paul Bloemen, Coby Klinkhamer-v.d.Assem, Theo Derks, Edith Ernst-Olders, Frans Geerlings, Loe Giesen, Frits Hebben, J. van Lier, Pierre van Lier, C. Nuytens, Wies Ottenheim, Wim Perriëns, Hub Pollen, M. Sintfiet-Elissen, Ger Stroucken, Fons Verdonck, Ton Verlijdsdonk, Harrie en Ine Wuts.

01 Opening

De voorzitter opent de vergadering en heet de vele aanwezigen welkom. De vergadering start met een bijzonder moment. Voor het eerst in de geschiedenis van de heemkundevereniging kunnen een aantal jubilarissen wegens hun 25-jarig lidmaatschap gehuldigd worden. Opgemerkt moet worden dat de jubilarissen die meteen bij de oprichting lid zijn geworden nog tijdens een apart moment in het jubileumjaar gehuldigd zullen worden. Nu is het de beurt aan een drietal personen die in de loop van het eerste verenigingsjaar lid zijn geworden. Het betreft Ton Verlijdsdonk die echter wegens verplichtingen op het gemeentehuis (afwikkeling gemeenteraadsverkiezingen) vanavond niet aanwezig kan zijn.

Wel aanwezig is Tiny Wolters-Niessen die haar 'roots' in het Beeselse heeft maar zelf in Gennep woonachtig is en 'eminentie grise' Jan Ickenroth, vaste bezoeker van de maandagavond en actief bezig met historisch onderzoek. De jubilarissen ontvangen van het bestuur een aandenken voor hun jarenlange verbondenheid aan de vereniging.

02 Verslag van de ledenvergadering dd. 17 maart 2005

Het verslag wordt zonder opmerkingen door de ledenvergadering goedgekeurd.

03 Jaarverslag van onze heemkundevereniging over 2005

Het verslag wordt toegelicht door de secretaris Twan Ernst. Uiteraard wordt in het verslag bijzondere aandacht besteed aan de start van het jubileumjaar op 30 oktober en de ingebruikname van het nieuwe verenigingslokaal in het Willem Limburghuis. Door de aanwezige leden worden geen opmerkingen gemaakt over het verslag. Wel geeft bestuurslid Arno Janssen aan dat hij aan Keiren woninginrichting de toezegging heeft gedaan dat zijn naam o.a. in het dankwoord van het verslag zal worden opgenomen wegens een financiële tegemoetkoming aan de vereniging bij de inrichting van het nieuwe lokaal.

Naderhand toen een ander bestuurslid contact heeft onderhouden met Keiren is die toezegging niet meer naar voren gebracht. Daarnaast vreest het bestuur precedentwerking omdat dan in feite alle namen van personen of bedrijven genoemd moeten gaan worden die op een of andere manier een bijdrage hebben geleverd.

In overleg met de leden geeft de voorzitter aan dat met Keiren woninginrichting contact zal worden opgenomen om na te vragen of zijn naam in het verslag moet worden opgenomen.

04 Financieel jaarverslag over 2005

Het verslag wordt toegelicht door de penningmeester Gerard Pubben. De penningmeester wijst erop dat de verhuiskosten (huisvestingskosten) en de huur van het nieuw verenigingslokaal een behoorlijke aanslag hebben gepleegd op de reserves. In dat licht moet de hierna voorgestelde contributieverhoging worden gezien. Hans Peeters vraagt of het opgevoerde huurbedrag betrekking heeft op een deel van het jaar omdat de vereniging pas in de loop van het jaar is verhuisd. Inderdaad is de huur in het Willem Limburghuis pas op 1 maart ingegaan. Voor een heel jaar moet daarom rekening worden gehouden met circa 3500 euro aan huurkosten.

05 Voorstel tot verhoging van de contributie.

Het voorstel om de contributie te verhogen met 2 euro (voor een gewoon lidmaatschap is dit een verhoging van 18 euro naar 20 euro) wordt door de ledenvergadering zonder tegenstem aangenomen.

06 Verslag kas controlecommissie

Deze commissie bestaat uit mevrouw N. Crins-Stroy en de heer Frans Geerlings. Bij afwezigheid van Frans Geerlings wegens een dringende vergadering elders verklaart mevrouw Crins-Stroy namens de commissie dat de financiën in orde bevonden zijn. De penningmeester wordt vervolgens door de ledenvergadering gedechargeerd.

07 Verkiezing nieuw lid kas controlecommissie

Mevrouw N. Crins-Stroy is reglementair aftredend en de heer Frans Geerlings is herkiesbaar. Een van de leden wordt verzocht zich voor de kas controlecommissie beschikbaar te stellen.

Mevrouw Van Deur stelt zich als nieuw lid beschikbaar. De ledenvergadering stemt met beide leden in.

08 Verkiezing bestuur

Ger Stroucken heeft aangegeven zijn bestuursfunctie te willen beëindigen. De voorzitter bedankt Ger, die vanavond helaas niet aanwezig is, voor zijn inzet als bestuurslid vanaf 1998. Binnen het bestuur was hij de vaste contactpersoon van de werkgroep Kruisen en Kapellen, waarvoor hij overigens wel actief blijft. Uiteraard zal het bestuur Ger nog van een passende attentie voorzien.

Volgens het rooster zijn aftredend de bestuursleden Arno Janssen en Henri Smeets die zich beiden herkiesbaar stellen. Het bestuur heeft besloten het aantal bestuursplaatsen vast te stellen op zeven personen. Er is een nieuwe taakverdeling gemaakt en men wil graag met een kleine krachtdadige groep aan de slag. Uit de leden heeft de heer Thei Stakenborg zich aangemeld als potentieel bestuurslid. Daardoor ontstaat de situatie dat er twee vacatures zijn voor drie kandidaten. Het bestuur ziet graag Henri als voorzitter terugkeren en heeft na een gesprek met beide andere kandidaten besloten zich achter de kandidatuur van Thei Stakenborg te stellen.

In een korte toelichting wordt aangegeven dat hij gaat proberen in educatief opzicht een invulling aan zijn bestuurstak te geven en indien mogelijk gericht op de jeugd. Conform de statuten moet er nu een schriftelijke stemronde volgen. Wiel Olders geeft aan dat het moeilijk kiezen is tussen kandidaten die men nauwelijks kent, iets wat onderschreven wordt door meerdere leden. Het bestuur geeft aan dat ze zich daarvan bewust is maar dat de leden hopelijk vertrouwen heeft in de keuze van het bestuur.

In een reactie op commentaar van Arno Janssen geeft Chrit Crins aan dat het punt 'verkiezing voorzitter' pas aan bod kan komen als Henri Smeets eerst herkozen wordt als bestuurslid. Dat is juist en dit blijkt ook uit de volgorde van de agenda van deze vergadering.

Vervolgens wordt een kiescommissie uit twee leden samengesteld die de stemprocedure begeleiden en de uitslag vaststellen. De leden Math Hebben en Hans Peeters bieden zich hiervoor aan. Na het stemmen is de uitslag als volgt: Henri Smeets 42 stemmen, Thei Stakenborg 37 stemmen, Arno Janssen 5 stemmen, blanco 1 stem. Waaruit volgt dat beide eerstgenoemden als bestuurslid zijn gekozen. Henri Smeets bedankt daarop Anro Janssen voor zijn jarenlange inzet als bestuurslid met en met name in zijn functie van secretaris dat hij geruime tijd heeft uitgeoefend en overhandigd hem een attentie.

08 Verkiezing voorzitter

Het bestuur stelt voor Henri Smeets als voorzitter te herbenoemen. De voorzitter wordt bij acclamatie door de ledenvergadering herkozen.

09 Mededelingen

De hierna volgende activiteiten staan de komende maanden op het programma. De aanwezige leden kunnen zich in de aansluitende pauze hiervoor opgeven.

- De lezing van 8 maart door Hugo Levels wordt wegens de grote belangstelling op 29 maart om 20.00 uur herhaald.
- Op zondag 19 maart vindt een genealogische contactmiddag plaats in het verenigingslokaal van 12.00 tot 17.00 uur. Speciale gast is Brigitte Tophoven met vele genealogische gegevens uit Bracht. Tevens is het verenigingslokaal op de laatste woensdagen van de maand in maart en april 's middags voor genealogisch onderzoek extra geopend.
- Op 11 april verzorgt Vincent Freriks een lezing over de spoorlijn Venlo-Roermond.
- Op vrijdag 19 mei zal er een gratis (bus)excursie zijn langs een aantal werkzaamheden aan de A73.
- Op 24 juni is de jaarlijkse busexcursie. Ditmaal is het reisdoel Limburg a/d Lahn.

In het voorjaar zal tevens de (uitgestelde) dorpswandeling plaatsvinden in Kessel. De datum wordt nog in overleg met de deelnemers vastgesteld.

- Op 28 mei is er een braderie in Belfeld en op 13 augustus een (verenigings)infomarkt op de Markt in Offenbeek. Indien voldoende mensen gevonden kunnen worden wil de vereniging zich hier presenteren met een stand.
- Lambert Niemans heeft aangegeven het bezorgen van de Zeumer in Reuver te willen beëindigen. Voor zijn jarenlange inzet zal hij door het bestuur met een attentie bedankt worden. Sybil Peeters stelt zich beschikbaar als nieuwe Zeumerbezorgster voor Reuver.

10 Rondvraag

Sjaak Claessen geeft aan het te betreuren dat de namen ontbreken bij de foto in het voorwoord van jaarboek 24. Het bestuur geeft aan dat de opmerking al eerder naar voren is gebracht en het eveneens als een manco te ervaren. Voorgesteld wordt om de namen als aanvulling in het volgende jaarboek op te nemen. Het bestuur geeft aan dat dit een optie is, maar de foto met namen zou ook bv. kunnen worden afgedrukt in het jubileumboek. Het blijft een punt van aandacht.

11 Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 21.25 uur.

Twan Ernst, Belfeld, 30 maart 2006

Jaarverslag Werkgroep Kruisen en Kapellen

Het aantal medewerkers in de werkgroep Kruisen en Kapellen is in 2005 gelijk gebleven nl 6 personen. In het jaar 2006 zal getracht moeten worden enkele jongere medewerkers erbij te krijgen daar de gemiddelde leeftijd nu vrij hoog is.

In april 2005 zijn door enkele leden van de werkgroep samen met de heren Frans Tegels en Geert Bakker van de gemeente weer alle kruisen en kapellen in de gemeente Beesel geïnspecteerd. Door de heer Geert Bakker van de gemeente is hier rapport van opgemaakt. Behalve de St-Antoniuskapel te Reuver zijn alle mankementen aan de kruisen en kapellen verholpen. De Mariakapel aan de Onderstehofweg heeft een grote onderhoudsbeurt gehad en kan er weer jaren tegen. In het voorjaar van 2006 zal de St-Antoniuskapel onderhanden worden genomen. De goten zijn inmiddels al vernieuwd.

De gemeente was rijkelijk laat met het verwijderen van de wildopslag bij de diverse lindebomen bij de kruisen en kapellen in het kerkdorp Beesel.

Van het veranderen van plaats of verwijderen van de verkeersborden bij het kruis bij de rotonde De Klok is nog niets van de gemeente vernomen.

In de Antoniuskapel te Beesel zijn in 2005 diverse keren vernielingen aangericht en is de offerblok geleeegd. Het is te overwegen of het keramisch St-Antoniussbeeld in deze kapel, gemaakt door St. Joris te Beesel, niet vervangen moet worden door een replica.

Het verbaast ons nog steeds dat dit beeld nog niet vernield of gestolen is.

Ger Stroucken

Oorkonde voor Tinie Claessen-Maas

Met de dodenherdenking op 4 mei werd door Burgemeester Oord van de gemeente Beesel aan Tinie Claessen een oorkonde uitgereikt welke haar was verleend door de Oorlogsgravenstichting. Ze kreeg deze oorkonde voor het 40 jaar belangeloos verzorgen en onderhouden van het graf van de Engelse soldaat Henry Hiscox. De dochter van soldaat Hiscox bezocht deze dodenherdenking; zij stond voor de allereerste keer voor het graf van haar vader samen met haar kleinzoon en achterkleinzoon

Voor alle deelnemers aan de dodenherdenking was het een indrukwekkende gebeurtenis. De stoet naar het kerkhof werd voorafgegaan door 2 Engelse militairen die op Engelse wijze op hun doedelzak de sfeer bepaalden. Ontroerend was de ontmoeting tussen Thelma Hiscox en Tinie Claessen en de toespraak in het Engels en Nederlands door Burgemeester Oord.

Doodse stilte was er toen Mathijs Suntjens op zijn trompet The Last Post blies, gevolgd door de doedelzakblazers met het voor Engelsen belangrijke stuk "Flowers Of The Forrest". In café De Troubadour werd de oorkonde uitgereikt onder genot van koffie en limburgse vlaai, aangeboden door de gemeente. Daags na de dodenherdenking heeft de familie nog de plaats bezocht waar Hiscox in het veld terecht kwam en in Kessel waar het vliegtuig met zijn bommenlading terecht kwam en vervolgens ontplofte. De familie heeft de Beeselse bevolking bedankt die het voor hen mogelijk heeft gemaakt dit nog mee te maken. "Thank you, thank you for all and for ever".

Ger Stroucken

Excursie Limburg a/d Lahn en Burg Lahneck

Op zaterdag 24 juni houdt de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal weer haar jaarlijkse busexcursie. Dit jaar is het een jubileumexcursie en we maken er iets speciaals van.

De reis gaat naar het schilderachtige en gezellige stadje Limburg a/d Lahn gelegen in het Lahntal tussen in het noorden het Westerwald en in het zuiden de Taunus. Verder zullen we het hoog boven de Lahndal gelegen burcht Burg Lahneck bezoeken.

Limburg aan de Lahn gezien vanaf de Lahnbrug

Limburg a/d Lahn is gelegen in het dal van de Lahn, een klein riviertje dat in het Rothaargebirge ontspringt, nog wat stroompjes meeneemt om dan bij Koblenz uit te monden in de Rijn.

Vanaf de in 1315 gebouwde Lahnbrücke heeft men een prachtige blik op de oude stad Limburg a.d Lahn. De stad is rijk aan nauwe steegjes en straatjes met prachtige, oude vakwerkhuisen.

We vinden er zelfs een van de oudste vakwerkhuisen van Duitsland en wel een gotisch hallehuis Romer uit 1289. Maar dat niet alleen. Er zijn nog heel veel andere historische gebouwen te bewonderen. Opmerkelijk is de op een hoogte gebouwde 12de eeuwse Dom St. Georg (Sint Joris) en het in de 13de eeuw door Gerlach von Ysenburg gebouwde kasteel. Tijdens de stadswandeling o.l.v. een gids zullen we dit alles gaan bekijken

Na de middagpauze brengen we een bezoek aan de bij Lahstein gelegen burcht Burg Lahneck. Het kasteel ligt op een vooruitspringende punt van het Taunusgebergte. Om controle te hebben over de toegang tot de Lahn werd voor de aartsbisschop van Mainz in 1226 deze burcht gebouwd. In de 15de eeuw werd de burcht uitgebreid met 2 ringmuren. Na ver-

woesting in de Dertigjarige Oorlog werd het weer opgebouwd. Onder leiding van een gids krijgen we een rondleiding door de gemeubileerde ruimten: ridderzaal, keuken, kapel etc. Kortom het belooft weer net als andere jaren een prachtige excursie te worden.

Wiel Luys

Familieportret

Rutten-Rutten

Familiefoto van het gezin Rutten-Rutten, woonachtend aan de Keulseweg te Of-fenbeek.

Wilhelmus Hubertus Rutten werd geboren op 4-5-1897 te Beesel. Hij was een zoon van Jacobus Rutten en Joanna Janssen. Wilhelmus Hubertus overleed te Tegelen na een noodlottig ongeval, op 67 jarige leeftijd 2-7-1964.

Hij huwde met Dorethea Rutten, geboren te Maasbree op 12-6-1898. Dorethea was een dochter van Andries Rutten en Petronella van Oijen. Dorethea overleed te Venlo op 82 jarige leeftijd, 22-7-1980.

Hun kinderen; Voorste rij v.l.n.r:

Henrica Maria Hubertina (Riet) * Beesel (Reuver) 28-2-1934.
Moeder Dorothea Rutten * Maasbree 12-6-1898. Overleden Venlo 22-7-1980.
Wilhelmus Hubertus (Wiel) * Beesel (Reuver) 8-4-1938.
Catharina Petronella Gerarda (Tiny) * Beesel (Reuver) 16-10-1941.
Dorothea Petronella (Doortje) * Beesel (Reuver) 4-7-1939.
Joannes Lambertus (Jan) * Beesel (Reuver) 28-2-1935. Overleden te Tegelen 2-8-2004.
Vader Wilhelmus Hubertus Rutten * Beesel (Reuver) 4-5-1897. Overleden te Tegelen 2-7-1964.
Helena Jacoba (Leen) * Beesel (Reuver) 30-5-1936.

Achterste rij v.l.n.r:

Jacobus Andreas Joannes (Jac) * Beesel (Reuver) 19-7-1922.
Andreas Petrus Arnoldus (Drees) * Beesel (Reuver) 20-8-1926.
Gerardus Wilhelmus Hubertus (Gerard) * Beesel (Reuver) 30-6-1932.
Cornelius Lambertus Josephus (Cornelus) * Beesel (Reuver) 12-11-1928. Overleden te Venlo 28-4-1997.
Maria Petronella (Mia) * Beesel (Reuver) 30-11-1929.
Petronella (Nel) * Beesel (Reuver) 19-5-1925.
Anna Catharina Elisabeth (An) * Beesel (Reuver) 25-9-1927.
Hendrikus Andreas (Hendrik) * Beesel (Reuver) 30-3-1924. Overleden te Venlo 29-9-2004.

Jac Puts

De kleiwarenindustrie in Belfeld, Reuver, Beesel, en Swalmen

De redactie kreeg de beschikking over een werkstuk van een student van de middelbare school (hij wil niet met name genoemd worden) dat heel veel lezenswaardige informatie bevat over de kleiwaren-industrie in onze regio. We stellen dit graag aan de lezers van de Zeumer ter beschikking.

In het stroomgebied van de Rijn en de Maas werden de laatste twee miljoen jaar geleden klei afgezet. Omdat de aanwezigheid van klei zo gecentreerd is kwam de industrie ook hier terecht. In het Maasveld vinden we leem, de grondstof voor de steenbakkerijen en in het hoogterras bij Tegelen en Belfeld en aan de overzijde van de grens van Kaldenkirchen tot Brüggen vinden we klei. In het zuiden bij Brunsum vinden we ook klei. In dit werkstuk komt de geschiedenis aan bod van de zware klei-industrie, de productie van stenen, later vooral pannen en gresbuizen. De fijnkeramiek wordt slechts besproken voor zover deze direct samenhangt met de zwaardere industrie.

De periode vóór 1800

De eersten die op een wat grotere schaal gebruik maakten van de aanwezigheid van klei, waren de Romeinen. Zowel in Tegelen, Belfeld als in Swalmen zijn verschillende pannenovens gevonden. In Belfeld betrof het een oven van het 30e legioen, dat gestationeerd was in Xanten.

Steenovens: In de archieven vinden we gegevens over veldbrandovens. Zo'n veldoven bestond uit op elkaar gestapelde stenen, waartussen zich gangen bevonden die gevuld werden met hout of kolengruis. Het hout of gruis werd in brand gestoken en door de hitte werden de in de zon gedroogde stenen gebakken. De stenen die zich het dichtst bij het vuur bevonden, werden zeer hard en waren donker van kleur.

Ze zijn in oude gebouwen gemakkelijk te herkennen (zie bv de muur rond het kerkhof in Beesel-Ouddorp, die stamt uit 1697). De stenen die zich het verst van het vuur bevonden waren zacht en

werden alleen voor binnenmuren gebruikt. Zo'n veldoven brandde een week en moest dan nog drie weken afkoelen. Het branden vond meestal plaats in de herfst. De stenen werden geleverd in hoeveelheden van 12.000 stuks, zogenaamde monden.

Aangenomen mag worden dat de veldovens voor 1800 tijdelijke ovens waren. Men bouwde ze naar gelang de behoefte. In Belfeld werd in 1715 na de Successieoorlog een steenoven van zes monden gebouwd om de kerk en huizen te herstellen, die veel geleden hadden als gevolg van ouderdom en de doortrekkende Franse en geallieerde legers. In 1738 kwam in Swalmen de eerste veldoven, Reuver (Offenbeek volgde in 1772).

Pottenbakkerijen: In de periode voor 1800 wordt nergens melding gemaakt van pottenbakkers. De gemeente Belfeld gaf toestemming om de klei zonder vergoeding te delven mits dat door inwoners van Belfeld gebeurde. Aan de overzijde van de grens, werd in de zeventiger jaren van de 18e eeuw al klei gedolven. Deze werd in Beesel ingescheept met bestemming Holland.

De periode 1800-1850

Steenovens: In 1802 was er een steenoven van tien monden in de buurt van Kasteel Hillenraad. De stenen werden gebruikt voor verbouwingen. In de gemeente Beesel waren er in 1827 vijf tijdelijke veldbrandovens met een gezamenlijke productie van zeven monden. In 1828 twaalf monden, 1838 tien en in 1840 negen monden. Deze ovens waren duidelijk bedoeld voor de plaatselijke behoeften.

Pottenbakkerijen: Zowel in Tegelen, (1862) Asselt (1814) en Swalmen(1808) vestigden zich in de loop van de tijd enkele pottenbakkers.

Pannenbakkerijen: Hoewel de Staten-Generaal der Nederlanden al in 1731 het gebruik van pannen voorschreef in Belfeld en Beesel en ook de Oostenrijkse regering in 1755 voor Swalmen voorschreef dat brouwerijen, stokerijen en bakhuizen alleen nog met pannen gedekt mochten worden, zijn er geen gegevens over enige pannenbakkerijen in deze plaatsen in de 18e eeuw bekend.

Eerst in 1819 vinden we in Reuver een pannembakkerij. Hij had zeven knechten, in 1826 werkten er nog maar drie. Het bedrijf gelegen aan de Broeklaan bleef tot 1874 de enige pannenfabric in Reuver.

Infrastructuur: De komst van de spoorlijn Breda-Maastricht in 1856 was de aanleiding voor een uitbreiding van de pannenindustrie. Voor die tijd was de handel afhankelijk van voerlui en schippers. Men kon hiervoor gebruik maken van de voor 1846 aangelegde kiezelweg Nijmegen-Maastricht. Swalmen had al de weg naar de grens verbeterd in verband met het vervoer van kolen, graan en kalk. De weg kende een verbinding met de haven Asselt. Laden en lossen was echter alleen mogelijk bij hoog water. Vervoer per trein was veel zekerder. De trein reed onder alle omstandigheden en men kon gemakkelijk producten laten vervoeren naar België en naar Pruisen. Dit laatste land was bereikbaar via de spoorlijnen Venlo-Kempfen (1866) en Venlo-Viersen (1876).

Hoewel er tussen 1850 en 1876 sprake was van een bloei van de bouwnijverheid in Nederland, was de vraag naar bouwmaterialen in Pruisen en het gebied rond Luik van groot belang. Het vervoer per spoor was echter duurder en de verhoging van de vervoersprijzen met 25% in 1872 gevoegd bij de maatregel van de Pruisische regering om de import te beperken en niet te vergeten de sterke concurrentie van de Tegelse bedrijven (productie 7 miljoen pannen in 1870 tegenover 127 duizend in Reuver) zullen de uitbreiding van de pannenindustrie zeker afgeremd hebben. De aanleg van de spoorlijn met stations in Tegelen, Reuver en Swalmen was tevens aanleiding om het wegennet uit te breiden of te verbeteren.

In Belfeld kwam een kiezelweg van de Rijksweg naar Geloo, waardoor een verbinding tot stand kwam met het station in Tegelen (1873-1880). In Reuver kwam een nieuwe verbinding tussen het station en het veer ook tussen Reuver en Beesel (1865) werd een nieuwe weg aangelegd. Van het Kesselse veer naar Swalmen kwam in 1873 de weg. Swalmen zorgde voor een verbetering van de weg van het station naar de grens (1870) en van een weg vanaf de Rijksweg naar de havens in Asselt (1875).

Pannembakkerijen: De industriële ontwikkeling ging in Belfeld en Reuver aanvankelijk langzaam van start. Belfeld kreeg zijn eerste pannefabriek in 1862, in 1869 volgde de tweede. Reuver kreeg er een tweede bedrijf bij in 1874. In Swalmen werden in diezelfde periode zes pannefabrieken opgericht, dicht bij de kleigroeven. Deze bedrijven hadden in 1876 gemiddeld vier ovens.

Steenovens: In 1872 kreeg men in Reuver vergunning voor het bouwen van een tijdelijke steenoven. De Swalmerse broers Thomassen kregen een vergunning om in Beesel een steenoven te bouwen, zij leverde in 1878 de stenen voor de kerk in Reuver tegen een prijs van fl 8,25 per duizend stenen. In Swalmen werden in het begin van de zeventiger jaren vier steenovens gebouwd. De komst van deze fabrieken hing samen met de komst van het spoor. Vanuit Reuver werd in 1870 ca. 2100 ton vervoerd, vanuit Swalmen bedroeg dit in 1870, 1173 ton en in 1876 maar liefs 4851 ton.

De periode 1876-1892

Na 1877 is er aanvankelijk sprake van stilstand of zelfs achteruitgang. Dit in tegenstelling tot de groeiende activiteiten in Tegelen. Hier groeide de economie door de betere ligging. In Tegelen had men 67 ovens, in Swalmen maar 17.

Infrastructuur. Het vervoer in deze periode bleef redelijk constant. In 1892 bedroeg dit vanuit Reuver 2000 ton, vanuit Swalmen 4200 ton. Vanuit Reuver werden nauwelijks pannen vervoerd, gezien er maar één bedrijf was. Waarschijnlijk bestond de vracht uit mijnhout. Het vervoer vanuit Swalmen was na 1883 zeer constant ca. 4000 ton.

Pannembakkerijen: In Belfeld waren er in 1890 nog steeds drie, geen uitbreiding dus. Reuver stopte met de productie van pannen, zo bleef er nog maar één bedrijf over. In Swalmen liep het aantal ovens terug van 26 in 1870 naar 11 in 1877. In de periode van 1881-1891 liep dit weer op naar een gemiddeld van 17 ovens.

Steenovens: In 1885 werden aan twee bedrijfjes vergunning gegeven voor het maken van een steenoven, in 1891 was hier

nog maar één van in bedrijf. In Beesel-Reuver werden in 1878 twee steenovens gebouwd, een bedrijf schreef in om de stenen te leveren voor het maken van de kerk in Reuver. Dit bedrijf werd echter te duur bevonden, ze vroegen fl. 11,- per duizend stenen. In Swalmen startte een steenbakker ten behoeve van de bouw van de St. Lambertus in Swalmen.

De arbeider. In Reuver en Belfeld vonden enkele volwassenen werk in de klei-industrie. Maar men nam het liefst jongeren en vrouwen in dienst omdat die goedkoper waren. Zij moesten de gevormde stenen en pannen naar de droogplaatsen dragen en ze geregeld omkeren. De arbeiders waren erg jong, de arbeid die ze moesten verrichten was volgens de wet niet zwaar en niet strijdig met de wet. Maar de wet beoogde het verbod van arbeid door kinderen beneden 12 jaar in fabrieken met ingang van 1876.

Omdat de wet Van Houten niet tot het gewenste resultaat leidde (kinderen van alle leeftijden konden nog op het land werken en zelfs in bedrijven als hun ouders hen meenamen) werd er in de tachtiger jaren geijverd voor een nieuwe wet; deze werd in 1889 aangenomen. Hierbij werd bepaald dat kinderen onder de 12 jaar niet in fabrieken mochten werken. Jongeren van 12 tot 16 jaar en vrouwen mochten niet langer werken dan 11 uur per dag. Tevens moest elk bedrijf voor zo'n jongere een arbeidskaart aanvragen bij de gemeente. Het loon van de arbeider bedroeg ongeveer fl. 4,- per week. Bij een werkweek van 70 uur of meer in de zomer (de bedrijven lagen 's winters stil) was dat 5 a 6 cent per uur. In de genoemde periode werkten overigens zeer veel inwoners van de grensplaatsen in Duitsland. Ook kinderen onder 12 jaar! Vooral in de winter werd er veel armoede geleden omdat de fabrieken dicht waren. De dorpen kenden een armbestuur. Werkte men niet, dan kreeg men fl. 0,50 per week. Er werden ook broederschappen opgericht ter ondersteuning van de arbeiders. In Reuver werd er een opgericht in 1882 als gevolg van de slechte toestand in de landbouw. Was men lid, dan kreeg men een half jaar lang fl. 3,- per week bij ziekte, daarna een half jaar lang fl. 1,50 per week. Bij overlijden keerde de vereniging fl. 18,- uit.

Wordt vervolgd

Wae gebroek dees wäörd nag?

Bovenstaande kop is te vinden op de particuliere website van de Belfeldenaar Piet Simons die sinds december 2005 op het internet te vinden is. Voor diegene die herinneringen wil ophalen aan het Belfeld van pakweg 50 jaar geleden is deze website zeker één of meer bezoeken waard. Er worden regelmatig aanvullingen op gepresenteerd. De teksten zijn vrijwel volledig in het dialect geschreven. Daarnaast zijn ook de oude foto's aardig om te bekijken. Omdat internet zich prima leent voor interactiviteit of samenwerking wil ik hier de aandacht vestigen op een oproep die op de genoemde website onder 'os dialek' is te vinden. Daarbij laat ik de samensteller maar zelf aan het woord:

' Ich heb in de loup der jaore gemerk det d'r hiel vuël wäörd door de jeugdige generasie neet mier gebroek waere. De invloed van de Nederlandse taal is hiel groët gewaore. De gesjlaote gemeinsjap die Belvend in de jaore 50 waas, is nôw aopener gewaore. Minse van bóete-aaf zien heej mier kômme woëne. Door de studies sjpraeke vuël jeugdige Belvender de ganse daag Nederlands. De invloed van radio en tv meuge weej ouch neet vergaete. Zoe zulle d'r nag waal mier factore geneumd kênne waere. Euver eine gas jaor waere den ouch hielvuël wäörd neet mier in de dagelikse sjpraak gebroek. Zoedoonde bôn ich begôs met ut verzamele van "aaj wäörd" en óetdrukkingen'.

Hieronder een kleine willekeurige greep uit de inmiddels lange lijst met woorden die al zijn verzameld:

Aansjpenner	beginneling, pas met een zaak beginnen
Banzele	doelloos rondlopen
Battere	lawaai maken
Ergerwasie	ergernis

Fekke	rondrennen zonder bedoeling, oma Beesel zei: "Lik tog neet zoë door 't hóes te fekke."
Gengig	soepel
Hame (zich)	het goed met elkaar kunnen vinden
Kevief	vlug van begrip zijn
Knammel	stukje vlees van mindere kwaliteit
Loupsjans	huisvrouw die weinig in het huishouden doet
Manskael	volwassen man
Pôngel	waardeloos kledingstuk
Rúlse	speels buitelen, o.a. in de "struë-sjôp"
Sjebbig	haveloos, "sjebbighe kleier"
Sjnutte	iemand onverwachts vastgrijpen
Toemel	drukte, problemen
Zjwaap	pakslaag

Óetdrukkinge en zegswijzen van vroeger

dôw hiégs wie ein sjpurriekoe- buiten adem zijn door een flinke inspanning

det maedje krieg vluuje op de sjtert- dat meisje begint de jongens interessant te vinden

wie dikker de vot, wie grôtter de bóks- alles navenant, alles naar verhouding

dun van laer, diek van sjmaer- dat is een vlaai met een dunne deegbodem, maar wel met een dikke laag vruchten of rijst

Nieuwsgierig geworden of het voornemen om een reactie in te sturen, kijk op of mail naar: homepage: <http://members.home.nl/pidor>
e-mail: pidor@home.nl

Twan Ernst

Jeugherrinneringe

Ein van de themaas woe de heemkunde veur sjteit,
Is te zorge det ut dialek neet verloare geit.
Nea doa motte veur zorgvuldig veur wake,
En nieks noaloate om oos jeug ut dialek eige te make.

Door ongerangere verhoalkes en gedichte in ut plat te sjrieve,
Geave veur de jongere de kans om mit ut plat op de huagte te blieve.

Auch ich wil mien sjteinke doa aan bie goan drage,
En wil in rijmvorm waal get vertelle euver mien eige jeugdige dage.

Geis ze op vandaag op bezoek bie de moderne gezinne,
Zitte der meestal mer ein sjtuk of twea-drie miense binne.
Veur vieftig, sestig joar teruuk wearde doa gans anges euver gedach,
Toen besjting ein gemiddeld gezin meestal oet ein man of ach.

Auch ich kwaam oet zonne groate boch,
En al waas vreuger oos huuske klein, veur hadde plaats genoch.
Oos gezin det besjting oet Pap,Mam en nege zone,
En auch nag eine opa dea bie os in kwaam wone.

Oos keuke beveurbeeld toendertied waas der allein mer om te koake,
Doa in stjing ein aad fornuus, es ein van de aajste mos ich det duk sjtoake.
Ut aanmaakhout verzamele det waas jongeswerk,
En bienoa al sjwoensdes ginge ver mit de uiver noa de waterloose bus zon veer vief man sjterk.
Denneknuup rape, dea uiver mos harsjtitke vol,
Eavel neet altied, mer meestal hadde ver den de grootste lol.

Tussedoor probeerde ver den eiketskes te vange,
Of wearde op zeuk noa kroane of eagersneste gegange.

Vonje ver eine boch mit vlugke jonge,den droge veur die in de bloes,
Euvergelukkig zoa sjnel meugelik noa hoes.

Den mos zo sjnel meugelik ein koeaj weare gezoch,
Meistal gen probleem honderdroad haaje ver genoch.
Ut groot trekke van zon eagers,uul of kroanekwak,
Det wearde hieal professioneel aangepak.
En oet ervaring wiste veur,sjtukskes perik ,moes of kwekker,
Det vonje die kwakke lekker.
Det opfokke det waas gen gemekkelikke zaak,
Mer veur hubbe vreuger toch mennig doalke taam gemaak.

Mer good eigelik haaje veur ut euver ut denneknuup zeuke,
Die gebroekt wearde es aanmaakhout in de keuke.
Det aanmake det wearde meistal deskundig gedaon door oos mam,
En hial duk reep die,Chrit hoal ens eine ummer slam.
Meistal waas det sjlam hoale iene groate sjladderboel,
En sjwinjters ein groot probleem,den moste ze mit de hieap noa die koel.
Den sjtings ze doa te oozele en dich te barste te hakke,
Alleen mer omdet mam nag twea kilo wors wol bakke.

Det waas de keuke, noe de kamer, in ut midde wearde ein groate toafel gezatte,
En presies doa ronjd om hear doa loge groate roaje kokosmatte.
Die toafet die waas der sjpesiaal veur gemaak, om os ut leave te verzoere.
Soaterdes sjtings ze doa mit eine helle borstel en eine pot vim twea oer op te sjoere.

In zon groot hoeshaaje haaj toch idderein zien taak,
En owea es ze der dich ens get gemekkelik van aaf haajs gemaak.
Wilt ger weite wie ut der den aan toe is gegange,
Noa boave de sjtoof hong zon rek mit latte, woeaan de wors en de was te druage wearde gehange

Nou in ein sjtroafgeval waas mooder nel geweldig sjnel,
En veur des ze ut wis sjtrierende ze dich mit zon lat efkes ut vel.

Veur hadden ut euver take, zelfs opa van tachtig wearde aan ut
werk gezatte,
Al daag sjelde dea eine ummer petatte.
En waat toen veur mich nag ut ergste waas,
Bie iddere gesjelde petat veel um eine druppel van de naas.
En ut maakde toen de zaak allein mer sjlummer,
Dea druppel veel altied presies midde in de ummer.

Zón twea kier per jaor waas der bie os inkel daag paniek,
Ut probleem waas ut verke in de sjtal det wearde te diek.
Oos mam die leep den ein paar daag op heite koale,
En den wis ich, ich mos den noa de Ruiver bie Sjean Rutte ein
sjlachbreefke goan hoale.

En Tuanke van de veerman de hoessjlechter mos weare besjproa-
ke,
Joa det mos allemoal geregeld zin veur det ut bieas kos weare ge-
sjtoake.

Den waas ut veur mich minuute lang bang wachte,
Ich kos der neet teage det ze det verke waat ich al daag mos voore
kwame sjlachte.
Mer onverbiddelik kwaam Teunke, Maan zach der dea koes det is
eine gezonje,
En toen wearde ut verke ein peardslien aan de achterpoat gebon-
je.
En mit man en mach begoste ze aan det beas te trekke,
Mer ut verke wol neet, die koste um verrekke.

Hadde ze ut beas eindelijk boete den waas mien groatste zorg,
Woe ich mich ut beste toet noa ut sjteake verborg.
In de sjop woe auch de houtsknoer sjting,
Doa waas altied de plek, woe ich in dekking ging.
Engstig wachde ich op de knal en leet doa noa nag inkel minute
versjrieke.

En den durfde ich weer langsam te goan kieke.
En joawaal huur ut beas waas harsjtikke doad,
Hieal onvesjillig sjlenterde ich den donderbie en heel mich groat.
En al sjting ut engszjweit mich in de sjoon.
Doa waas mer ein dink belangriek, die verkesbloas doa waas ut
mich om te doon.
Die wearde den opgebloaze en in de sjuur te druage gehange,
Veur hubbe der bie gehad, die zin eine ganse middig es voetbal
mitgegan.

Effeng geur huurt ut ut verke det waas doad,
De sjlechter sjneej ut oape en ut gekluit ging in de vloot.
Den kwaam ut vieste werkske waat ter bie ut sjlachte is,
Det is de derm sjoan krabbe mit ein plenkske van ein sigarekis.
Oeteindelik ungersteboave opgehange aan ein leijer doa hong ut
verke.
En den zag Teun de vearman, ut mot aafsjterve, morges kom ich der
verder aan werke.

Mer veur der sangeredaags ut oettreindoon moogde gebeure,
Mos iers eine gelierde komme, om ut beas te keure.
Det det eine gelierde waas, det wiste ver omdat dea man allein mer
hollands kos proate.
Mer men moogde pas verder mit sjlachte es dea man euveral op ut
verke zien blauw sjtempels haaj achtergeloate.

Op zon meneer kwaam dus ein inj aan ein verkesleave,
Ich hub geprobeerd dit ein bietje weer te geave.
En ein dink is zeker auch os elders kenden toen probleme zat,
Ut waas neet gemakkelik es me toendertie ein koaj vol jonge had.
Mer vreuger hubbe zie en auch veur os toch nooit loate lumpe.
Veur hubbe hiel duk motte lache, mer auch duk motte zumpe.

Crit Crins

2006 jubileumjaar in Kaldenkerken

Bijna geruisloos, althans aan deze kant van de rijksgrens, zijn de start en eerste activiteiten verlopen in het kader van 800 jaar Kaldenkerken. Toch zijn er verschillende activiteiten gehouden en gepland die een bezoek rechtvaardigen. Net als bij de heemkundevereniging is er voor een jubileumjaar gekozen waarbij verspreid een groot aantal activiteiten plaatsvinden. Overigens is dit niet het enige jubileum in Kaldenkerken dat gevierd wordt. De eerste vermelding van Kaldenkerken in 1206 wordt gecombineerd met 150 jaar stadsrechten (op 4 september 1856 kreeg de plaats stadsrechten door de Pruisische koning Friedrich Wilhelm IV) en 140 jaar spoorweg Kaldenkerken-Venlo. Met deze historische herdenkingen is het vanzelfsprekend dat de jubileumviering ook door talloze historisch getinte zaken (lezingen, dialectvoordrachten, excursies, tentoonstellingen en grootschalige evenementen) wordt ondersteund. Behalve dat er eind vorig jaar een uitgebreide brochure is verschenen waarin de activiteiten zijn opgenomen kan men ook de website van de Bürgerverein raadplegen voor actuele en aanvullende info: www.bv-kaldenkirchen.de (link '800 Jahr Kaldenkirchen').

Een aantal 'grensoverschrijdende' data die het waard zijn om in de gaten te houden betreffen:

- 17 juni opening van de expositie over de Kaldenkerker stadsge-schiedenis in het evangelische gemeenschapshuis (Kehrstrasse). De expositie, die overigens grotendeels samenvalt met een tentoonstelling over de geschiedenis van de Kaldenkerker parochies in het zijschip van de St.-Clemenskerk, loopt tot 9 juli.
- 13 augustus groot stationsfeest ter herinnering aan de opening in 1866 van de spoorlijn Venlo-Kaldenkerken. Gepland is de komst van een groot aantal historische locomotieven naar het station. Tegelijkertijd vindt in de binnenstad een middeleeuwse markt plaats.

- 10 september in het kader van de 'Tag des Denkmals' (de Duitse tegenhanger van de Open Monumentendag) zijn diverse monumentale gebouwen opengesteld.

Twan Ernst

Voor u gelezen

“Wat de boer neet kint“

Naarmate de globalisatie groeit, grote stromen mensen uit andere culturen zich hier vestigen en de eenwording van Europa steeds meer haar beslag krijgt, des te groter wordt de noodzaak voor de Limburger terug te grijpen op het eigene, de Limburgse volkscultuur.

Dit blijkt eens te meer uit de opleving van de Limburgse dialecten en de vernieuwde interesse in regionale en lokale geschiedenis. Deze uitgave wil een steentje bijdragen aan deze ontwikkeling. In dit streven neemt de volkscultuur een belangrijke plaats in. Wij stellen ons daarbij allereerst de vraag: hoe gaf de Limburgse bevolking in de voorafgaande eeuwen vorm en betekenis aan haar dagelijkse bestaan? De religieuze volkscultuur in het katholieke Limburg en de rituelen bij belangrijke vieringen, zoals geboorte, huwelijk en dood komen daarbij uitgebreid aan de orde. Zo ook de emancipatie van de Limburgse plattelandsvrouw in een patriarchale familiecultuur waarin zij onder de voogdij van haar man stond. Verder de rechtspraak en de mentaliteit van de tiendheffende gebiedende heer ten opzichte van zijn onderdanen en niet te vergeten de inspanningen van kerk en staat door de eeuwen heen de Limburgse bevolking naar hun hand te zetten. Deze mentale beleving van ons cultureel verleden geeft een geestelijke verdieping van het heden

Auteur: J. Thewissen

ISBN: 90 5291 078 2. Prijs Euro 15.95

Omvang: 154 pagina's. Verkrijgbaar in de boekhandel